

Ár 2013, fimmtudaginn 18. apríl, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 9/2013**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 6. febrúar 2013, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 14. janúar 2013. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 6. febrúar 2013, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 20. mars 2013. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 21. mars 2013, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 5. apríl 2013.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 18. apríl 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 3. desember 2007 var dagsett „*Tilkynning um vanskil skuldabréfs*“. Tilkynntist sóknaraðila, sem ábyrgðarmanni, að skuldabréf nr. X væri í vanskilum.

Þann 3. desember 2007 samþykkti FF lánveitingu til A, sonar sóknaraðila að fjárhæð kr. 26.200.000. Tilfni lánveitingarinnar var uppgjör á skuldum vegna B og kaup á C. C var boðinn fram sem trygging. Þá var sjálfskuldarábyrgðaraðili tilgreindur sóknaraðili, og hefur nafn hennar verið prentað á lánsúmsóknina, ásamt því að prentaður hefur verið kross um að hún óski ekki eftir mati á greiðslugetu greiðanda. Í liðnum skilyrði/skýringar á lánsúmsókninni í þeim hluta sem fyllt var út af bankanum kom eftirfarandi fram: „*Án greiðslumats. A hefur verið með B í sölu í ca. 18 mán. hefur endurbætt þá eign verulega. Eignaskipti á C sem hann ætlar að selja aftur fljótlega. Húsaleigusamningar koma í innheimtu hjá bankanum og mun leigan ganga upp í afborgunarbyrði áhvílandi lána. Sjálfskuldarábyrgð M takmarkast við 10.000.000.*“ A skrifaði undir lánsúmsóknina þann 5. desember 2007 en sóknaraðili skrifaði ekki undir.

Þann 4. desember 2007 var veðskuldabréf nr. Y, að fjárhæð kr. 26.200.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Fasteignin að C, var sett að veði á 4. veðrétti til tryggingar skuldinni. Þá tókst sóknaraðili á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu. Á skuldabréfinu hefur verið hakað við valmöguleikann: „Óskar eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda“ og hefur sóknaraðili sett upphafsstafi sína við það val. Fram kom að ábyrgðarmaður gæti óskað eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda enda væri heildarábyrgðarfjárhæð ábyrgðaraðila vegna greiðanda (útgefanda) gagnvart FF lægri en kr. 1.000.000 eða ábyrgðaraðili maki eða í sambúð með greiðanda. Tiltekið var að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila takmarkaðist við kr. 10.000.000 auk vaxta og kostnaðar af vanskilum og innheimtuaðgerðum til fullnustu skuldarinnar.

Fyrir liggur að sóknaraðili hefur ítrekað gengist í ábyrgð fyrir son sinn, A. Þann 13. júní 2006 yfirtók A skuldabréf nr. Z, að fjárhæð kr. 278.477, og skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 687.853. Sóknaraðili gekkst í ábyrgð fyrir þeim skuldabréfum. Óskaði sóknaraðili ekki eftir greiðslumati vegna þeirra skuldabréfa. Sóknaraðili gekkst einnig í sjálfskuldarábyrgð vegna yfirdráttar á reikningi A nr. ZZ, þ.e. sjálfskuldarábyrgðir nr. ZZZ og ZZZZ. Sóknaraðili hefur skrifað undir breytingar á greiðsluskilmálum nokkrum sinnum vegna framangreindra lána.

Sóknaraðili óskaði eftir því að sjálfskuldarábyrgðir hennar á skuldum A yrðu felldar niður. Með bréfi, dags. 10. desember 2012, hafnaði varnaraðili því að fella niður ábyrgðir á lánnum nr. Z, X og Y. Varnaraðili féllst hins vegar á að fella niður sjálfskuldarábyrgðir sóknaraðila nr. ZZZ og ZZZZ, þar sem staða á reikningi væri kr. 753 og reikningurinn væri læstur fyrir útborgun.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 14. janúar 2013.

Þann 22. janúar 2013 gerði varnaraðili sóknaraðila skriflegt tilboð um uppgjör á ábyrgðarskuldbindingum. Tilboðið var eftirfarandi: „*Dú ert í sjálfskuldarábyrgð fyrir lánnum nr. Y, Z og X skuldari A. Staða umræddra sjálfskuldarábyrgða m.v. 15.01.2013 eru kr. 18.518.191. F, er tilbúinn að bjóða þér að gera upp ofangreindar sjálfskuldarábyrgðir með því að þú gefir út 10.000.000 kr. verðtryggt veðskuldabréf til 30 ára á K0 vöxtum til bankans með veði í eign þinni að D. Gegn greiðslu, kr. 10.000.000, teljast ábyrgðir þínar á ofangreindum lánnum uppgerðar við bankann. Tilboð þetta er háð því að þú fallir frá því máli sem þú hefur vísað til Úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki vegna ábyrgðanna og öllum frekari málaferlum vegna ofangreindra ábyrgða.*“ Sóknaraðili hefur ekki samþykkt tilboðið.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að sjálfskuldarábyrgð hennar á láni nr. Y, að upphæð kr. 10.000.000, verði felld niður.

Sóknaraðili bendir á að við útgáfu umrædds skuldabréfs hafi þess verið krafist af lántakanda að hann útvegaði sjálfskuldarábyrgð vegna töku lánsins en bankinn hafi sett það sem skilyrði að ekki yrði framkvæmt greiðslumat á lántaka, enda hafi verið um að ræða lokahnykk á löngu ferli. Þótt sóknaraðili hafi sett upphafsstafi sína við reit sem búið hafi verið að haka við að óskað væri eftir undanþágu frá greiðslumati hafi ekki verið um að ræða ósk af hennar hálfu heldur ólögmæta ráðstöfun af hálfu varnaraðila að framkvæma ekki greiðslumat og kynna það umsækjanda, sbr. 4. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga. Sóknaraðili hafi því ekki haft möguleika á að kynna sér niðurstöður greiðslumats sem aldrei hafi farið fram.

Sóknaraðili hafnar röksemdum varnaraðila þess efnis að henni hafi verið kunnugt um fjárhagsstöðu lántaka. Varnaraðili haldi því fram að sóknaraðili hafi „fengið tilkynningu um vanskil á öðru láni sem hún hafði gengist í ábyrgð fyrir daginn fyrir undirritun sjálfskuldarábyrgðarinnar“ án þess að sýna fram á að sóknaraðili hafi í raun fengið slíka tilkynningu í hendur fyrir hina umþrættu undirritun. Tilkynningardagur sé þar tilgreindur 3. desember 2007. Ábyrgðarskuldbindingin sé undirrituð þann 4. desember 2007. Engin trygging sé fyrir því að tilkynningar séu póstagðar sama dag og þær séu dagsettar auk þess sem engin vissa sé fyrir tímalengd hvað pósthjónustu varði í jólamánuði. Þá sé fullkomlega útilokað að tilkynningin, þótt hún hafi verið póstlögð sama dag og hún sé dagsett, hafi getað borist sóknaraðila fyrr en eftir að undirritun hafi farið fram daginn eftir, enda hafi sóknaraðili verið við vinnu frá morgni til kvölds þann dag og undirritað umrædda ábyrgð áður en vinnudegi lauk. Sóknaraðili telur því að framlagning umræddrar tilkynningar hafi enga þýðingu í málinu.

Sóknaraðili telur að tengsl hennar við son hennar séu ekki þess eðlis að 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga eigi við, enda hvorki um að ræða sambúðaraðila né hjón.

Vísar sóknaraðili til þess að aðstöðumunur aðila sé umtalsverður þar sem lánveitingin og öll skjalavinnsla í tengslum við hana sé útbúin af bankanum sjálfum sem að auki sé vinnuveitandi sóknaraðila.

Sóknaraðili bendir á að starf hennar hjá varnaraðila felist í uppgjöri erlendra viðskipta. Hún hafi ekki aðgang að upplýsingum sem bundnar séu trúnaði vegna bankaleyndar og hafi ekki sérfræðimenntun á sviði fjármála. Þá ítrekar sóknaraðili að um vinnuveitanda hennar hafi verið að ræða.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili leggi talsvert upp úr því að hún hafi á árunum fyrir lánveitinguna sem um ræði gengist í ábyrgðir fyrir skuldum sonar síns og vottað skilmálabreytingar. Hafi um verið að ræða smáskuldir, þ.e. vegna lána þar sem eftirstöðvar hafi verið á bilinu kr. 300-700 þúsund, þegar ábyrgðir hafi verið gefnar og/eða skilmálabreytingar farið fram. Rétt sé að taka fram að umrædd smálán hafi skv. munnlegu samkomulagi sonar sóknaraðila við útibússtjóra varnaraðila á Akranesi, átt að verða andlag endanlegs uppgjors sem til hafi staðið að færi fram, en hafi svo á endanum verið svikið. Það mál sé hins vegar ekki til umfjöllunar hér. Sóknaraðili sem hafi undirritað umþrætta ábyrgðarskuldbindingu að kröfu varnaraðila í desember 2006 hafi á þeim tíma engar upplýsingar haft um fjárhagslega stöðu sonar síns. Til þess að afla þeirra hafi annað tveggja þurft að koma til; ólögmæt

upplýsingaöflun úr kerfum bankans eða greiðslumat bankans. Hvorugt hafi verið framkvæmt.

Sóknaraðili telur dóm Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 ekki hafa fordæmisgildi í máli þessu. Bendir sóknaraðili á að í þeim dómi hafi áhrif haft að ábyrgðaraðili hafi verið sérfróður í lagalegum skilningi, löggiltur fasteignasali og viðskiptafræðingur. Sóknaraðili hafi enga slíka menntun og þótt hún hafi starfað hjá varnaraðila um langt skeið geti hún ekki talist sérfróð á sviði útlána, greiðslumats eða verðmats á húsnæði þar sem starf hennar fyrir bankann sl. 12 ár hafi verið á allt öðru og óskyldu sviði en hér um ræði. Þá hafi sóknaraðili ekki aðgang að upplýsingum sem varði fjárhagsstöðu viðskiptavina bankans og því ekki bær til þess að leggja mat á stöðuna án þess að greiðslumat færi fram.

Sóknaraðili telur að atvik séu ekki sambærileg og í dómi héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-760/2012. Þar hafi verið um að ræða konu sem gengist hafi í ábyrgð fyrir sambýlismann sinn en ekki sé um slíkt að ræða hér. Sóknaraðili sé móðir lántaka og hafi engar upplýsingar haft um fjárhagsstöðu hans. Aukinheldur hafi varnaraðila verið fullkunnugt um stöðu lántakanda sem hafi verið lengi í viðskiptum við bankann og tilurð bréfanna hafi einnig verið að undirlagi bankans vegna uppgjörs á framkvæmdalánunum.

Sóknaraðili hafnar því að dómur héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 hafi fordæmisgildi í máli þessu, en þar sé niðurstaða dómsins að ábyrgðaraðili hafi veitt veð í fasteign sinni án þess að kynna sér greiðslumat sem framkvæmt hafi verið. Um slíkt sé ekki að ræða hér, heldur hafi varnaraðili gert kröfu um að greiðslumat yrði ekki framkvæmt. Þá hafi sonur sóknaraðila leitað lausna á fjárhagsvanda sínum frá árinu 2009. Fyrst hafi sonur hennar átt samtal við varnaraðila án árangurs, hann hafi síðan farið í skuldaaðlögun hjá Ráðgjafarstofu um fjármál heimilanna en mál hans hafi síðar endað inn á borði hjá umboðsmanni skuldara. Að beiðni varnaraðila hafi málið verið tekið úr farvegi þar um áramótin 2011-2012 til að hægt væri að vinna það á grundvelli sértækrar skuldaaðlögunar innan bankans sjálfs. Öllum gögnum hafi verið skilað strax eða mjög fljótlega. Ekkert hafi verið unnið í málinu fyrr en u.þ.b. heilu ári síðar og eftir að skuldari hafi þurft að afla nýrra gagna þar sem þau sem lögð hafi verið fram í upphafi hafi verið talin of gömul til að á þeim mætti byggja. Hafi niðurstaða þessa alls hins vegar orðið sú að varnaraðili myndi ekki ganga að samningi við son sóknaraðila heldur sækja ábyrgðir þær sem hér um ræði. Sóknaraðili hafi því ekki haft tækifæri til að gera athugasemdir við lán sem hafi verið í greiðsluskjóli og vinnslu hjá þremur mismunandi aðilum um fjögurra ára skeið.

Sóknaraðili bendir á að í svari varnaraðila, dags. 20. mars 2013, komi fram að bankinn hafi ekki haft hagsmuni af því að framkvæma ekki greiðslumat hjá lántaka. Sóknaraðili telur að það þurfi ekki fjörukt ímyndunarafli til að sjá að það hafi að sjálfsögðu verið hagur bankans að fá tryggingu þriðja aðila fyrir skuld lántakans vegna slæmrar fjárhagsstöðu hans enda um að ræða útgáfu skuldabréfs fyrir skuld sem þegar hafi verið stofnað til. Þá þurfi heldur ekki að velta því lengi fyrir sér að hefði greiðslumat verið framkvæmt, eins og eðlilegt hafi verið vegna stöðunnar, hafi verið hætta á því að sóknaraðili myndi hafna því að veita ábyrgðina. Sóknaraðili telur því að varnaraðili hafi haft sína eigin hagsmuni að leiðarljósi við lánveitinguna og kröfuna um undirritun sjálfskuldarábyrgðar án greiðslumats.

Sóknaraðili bendir á að skilmálar í tölulið nr. 5 á skuldabréfinu hafi ekki verið uppfylltir enda hafi heildarábyrgð verið yfir kr. 1.000.000 og ábyrgðaraðili hvorki maki né í sambúð með greiðanda. Hafi bankanum því verið óheimilt að verða við

meintrí ósk sóknaraðila um að falla frá greiðslumati. Sóknaraðili ítrekar að um hafi verið að ræða kröfu af hálfu lánveitanda.

Sóknaraðili telur það málinu óviðkomandi að hún hafi búið undir sama þaki og lántaki á árinu 1999. Lántaki sem jafnframt sé sonur sóknaraðila, hafi á þeim tíma verið rúmlega tvítugur og hafi enn búið í foreldrahúsum. Sé vandséð hvaða upplýsingagildi það hafi um mat á gildi sjálfskuldarábyrgðar átta árum síðar.

Bendir sóknaraðili á að varnaraðili tiltaki nokkur lán sem hann segi hafa hvílt á eign þeirri sem hafi verið andlag viðskiptanna sem lántakan eigi rætur að rekja til, C. Sé þar farið með rangt mál hvað varði lán á fyrsta veðrétti. Eins og áður hafi komið fram hafi verið um makaskipti að ræða í umræddum fasteignaviðskiptum. Seljandi eignarinnar að C og kaupandi eignarinnar sem sonur sóknaraðila seldi, hafi verið skuldari að láni því sem hvílt hafi á fyrsta veðrétti. Hafi það lán verið flutt á hina eignina, B, í viðskiptunum og því beinlínis rangt að halda því fram að eign sem metin hafi verið á kr. 34.000.000 hafi verið veðsett fyrir kr. 48.400.000 þegar lánið sem hér um ræði hafi verið veitt. Hið rétta sé að lánið sem hvílt hafi á fyrsta veðrétti, að upphæð kr. 17.600.000, hafi ekki hvílt þar nema í mjög skamman tíma eða meðan gengið hafi verið frá pappírnum í tengslum við kaupin þar sem það hafi verið flutt á hina eignina skömmu síðar.

Sóknaraðili bendir á að í bréfi sínu tiltaki varnaraðili að hún hafi hafnað tilboði sem bankinn hafi sent henni eftir að hún hafi sent úrskurðarnefndinni kvörtun sína. Umrætt tilboð hafi falið í sér undirritun veðskuldabréfs að upphæð kr. 10.000.000 með veði í eign sóknaraðila og eiginmanns hennar en boðið hafi verið að kostnaður félli niður. Kostnaðurinn nemi nú ca. 8.000.000 kr. eftir að málið hafi velst í kerfinu síðan 2009, þ.a. í tæplega hálfu ári innan bankans sjálfs. Í fyrsta lagi telur sóknaraðili bankann með tilboðinu vera að gera tilraun til að útvega sér öruggari tryggingu en þá sjálfskuldarábyrgð sem nú sé til umfjöllunar hjá úrskurðarnefndinni. Í annan stað eigi sóknaraðili ekki umrædda húseign ein, en eiginmaður hennar heimili ekki veðsetningu hússins af sinni hálfu. Af þeim sökum sé henni ómögulegt að ganga að tilboðinu og hafi það margítrekað komið fram í samskiptum hennar við bankann, þ.m.t. umboðsmann viðskiptavina. Þá sé einnig sérkennilegt að varnaraðili skuli svo mikið í mun að draga málið úr meðförum úrskurðarnefndarinnar þar sem bankinn hafi sjálfur leiðbeint sóknaraðila um að hún gæti leitað til nefndarinnar um úrlausn mála eftir að hafa sent henni höfnun á niðurfellingu ábyrgðarinnar.

Að lokum gerir sóknaraðili athugasemdir við tilvísun varnaraðila til láns sonar sóknaraðila sem hann hafi tekið hjá lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins. Telur sóknaraðili að þau viðskipti séu bankanum óviðkomandi enda hafi honum verið afhentar upplýsingar um þau skv. kröfu þar um við vinnslu sértækrar skuldaaðlögunar sonar sóknaraðila innan bankans en komi ágreiningi um gildi sjálfskuldarábyrgðar þessarar ekki við.

Með vísan til alls framangreinds telur sóknaraðili að varnaraðila hafi ekki tekist að sýna fram á grandsemi um fjárhagslega stöðu sonar sóknaraðila við undirritun hinnar umþrættu sjálfskuldarábyrgðar, auk þess sem sóknaraðili telji sýnt fram á að það hafi verið að kröfu bankans sjálfs sem greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt enda hafi slíkt mat auðveldlega getað komið í veg fyrir undirritun ábyrgðarinnar. Þá telur sóknaraðili að bankanum hafi ekki undir neinum kringumstæðum verið heimilt að framkvæma ekki greiðslumat, hvorki að eigin kröfu eða kröfu sóknaraðila, þar sem skilyrði til þess voru ekki uppfyllt enda sóknaraðili hvorki í hjúskap eða í sambúð með greiðanda og lánið umfram kr. 1.000.000. Af þeim sökum telur sóknaraðili að sjálfskuldarábyrgð sú sem hér sé til umfjöllunar sé ógild.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili telur í upphafi rétt að taka fram að samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga hafi hvorki lagagildi né feli í sér ófrávíkjanlegar formreglur sem sjálfkrafa hafi þær afleiðingar að ógilda beri ábyrgðaryfirlýsingu hafi samkomulaginu ekki verið fylgt til hlítar. Það sé afstaða varnaraðila að meta þurfi allar aðstæður við lánveitingu, samning aðila og önnur atriði sem varpað geti ljósi á hvort ógilda beri ábyrgðaryfirlýsingu og þá í samræmi við 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Vísað sé til dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 því til stuðnings.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili hafi fyrst gengist í ábyrgð fyrir son sinn 11. febrúar 1999, vegna skuldabréfs nr. ZZZZZ að fjárhæð kr. 730.000. Á þeim tíma hafi lánþegi og sóknaraðili haft sama lögheimili. Sóknaraðili hafi undirritað þrjár breytingar á skilmálum skuldabréfsins á árunum 2000 til 2003. Þann 24. maí 2006 hafi sonur sóknaraðila yfirtekið skuldabréf nr. ZZZZZ af E og hafi sóknaraðili tekist á hendur sjálfskuldarábyrgð vegna lánsins. Eftirstöðvar lánsins hafi verið kr. 348.963. Þá hafi sóknaraðili undirritað skilmálabreytingar á láninu þann 13. júní 2006. Sóknaraðili hafi einnig gengist í sjálfskuldarábyrgð fyrir skuldabréfum sonar síns nr. Z og X. Þá hafi sóknaraðili vottað skjal um breytingu á greiðsluskilmálum sem viðauka við skuldabréf nr. ZZZZZZZ þann 28. nóvember 2006. Sama dag hafi sóknaraðili samþykkt skilmálabreytingu á láni nr. Z. Þá hafi eftirstöðvar lánsins verið komnar í kr. 317.885. Þann 8. júní 2007 hafi sóknaraðili samþykkt skilmálabreytingu vegna láns nr. ZZZZZZZ. Þá hafi eftirstöðvar lánsins hækkað og verið kr. 407.911. Sama dag hafi sóknaraðili samþykkt skilmálabreytingar vegna láns nr. Z. Eftirstöðvar lánsins hafi einnig hækkað og voru kr. 331.441. Þá hafi sóknaraðili samþykkt skilmálabreytingar vegna láns nr. X, eftirstöðvar kr. 792.624. Þann 4. desember 2007 hafi sóknaraðili tekist á hendur sjálfskuldarábyrgð þá sem kvörtun sóknaraðila lúti að. Sóknaraðili hafi fengið tilkynningu um vanskil á öðru láni sem hún hafi gengist í ábyrgð fyrir daginn fyrir undirritun sjálfskuldarábyrgðarinnar 4. desember 2007. Beri að nefna að sóknaraðili hafi samþykkt síðast skilmálabreytingu vegna láns nr. Y þann 29. nóvember 2008. Þá hafi sóknaraðili einnig veitt syni sínum lánsveð vegna láns við lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins. Þrátt fyrir hækkanir lána og stöðugar skilmálabreytingar hafi sóknaraðili endurtekið veitt syni sínum ábyrgðir vegna skuldbindinga hans.

Varnaraðili kveður fyrir liggja að ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat á A þegar sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð fyrir láni nr. Y. Af öllu framangreindu sé það mat varnaraðila óumdeilanlegt að sóknaraðili hafi haft miklar upplýsingar um fjárhag sonar síns vegna allra þeirra ábyrgða sem sóknaraðili hafi tekist á hendur fyrir son sinn og hafi þ.a.l. verið vel upplýst um fjárhagslega stöðu hans á þeim tíma sem sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð fyrir hann vegna láns nr. Y. Aðkoma sóknaraðila að fjárhagslegum málefnum A sé slík að óeðlilegt sé að halda öðru fram en að sóknaraðili hafi haft vitneskju um skuldsetningu hans og að A stæðist að öllum líkindum ekki greiðslumat. Framkvæmd greiðslumats hefði ekki varpað nýju ljósi á fjárhagslega stöðu A og megi leiða að því líkur að sóknaraðili hafi eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A þrátt fyrir að niðurstaða greiðslumats hefði verið neikvæð. Vitneskja sóknaraðila um fjárhagsstöðu lánþega hafi þau áhrif að markmiðum 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, um vitneskju

ábyrgðarmanns um fjárhagslega stöðu lántaka, sé fullnægt. Rökstuðningur í dómi Hæstaréttar í máli nr. 116/2010 um vitneskju ábyrgðarmanns um fjárhagslega stöðu lántaka styðji við framangreinda afstöðu varnaraðila.

Varnaraðili mótmælir því sem röngu að hann hafi sett það að skilyrði fyrir veitingu lánsins að greiðslumat færi ekki fram. Í lánsúmsókn A sé tekið fram í dálki sem beri yfirheitið „Skilyrði/skýringar“ sem útfyllist af banka að sóknaraðili hafi fallið frá greiðslumati og staðfesti sóknaraðili það með krossi í viðeigandi dálk og með upphafsstöfum sínum. Einnig staðfesti sóknaraðili með undirskrift sinni á skuldabréfið að hafa kynnt sér efni upplýsingabæklings um ábyrgðir. Nauðsynlegt hafi verið að taka fram í skýringardálki að lánveitingin væri veitt án greiðslumats til samræmis við óskir ábyrgðarmanns. Eðli máls samkvæmt hafi það ekki verið sett að skilyrði fyrir lánveitingunni að greiðslumat yrði ekki framkvæmt. Þegar lánið hafi verið tekið hafi fjárhagsstaða lántaka verið orðin mjög slæm og hafi sóknaraðili gengist fimm sinnum í ábyrgð fyrir son sinn á sl. tveimur árum, sé sjálfskuldarábyrgð vegna láns nr. Y talin með. Þar að auki hafi sóknaraðili fengið tilkynningu daginn fyrir undirritun sjálfskuldarábyrgðarinnar þann 3. desember 2007 að lán nr. Z og ZZZZZZZZ [sic] hafi farið í vanskil 1. nóvember 2007, rúmum mánuði áður en sóknaraðili hafi gengist enn einu sinni í ábyrgð fyrir son sinn. Varnaraðili hafi enga hagsmuni haft af því að framkvæma ekki greiðslumat á lántaka.

Varnaraðili vísar til þess að sóknaraðili hafi verið upplýst um að veðandlag lánþega, C, hafi verið yfirveðsett á þeim tíma er sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð vegna láns nr. Y. Áætlað markaðsverð fasteignarinnar hafi á þessum tíma verið kr. 34.000.000, þegar lán nr. ZZZZZZZZZZ hafi verið tekið 18. desember 2007. Á veðskuldabréfi því sem sóknaraðili hafi undirritað sem sjálfskuldarábyrgðaraðili hafi komið fram að á fyrsta veðrétti fasteignarinnar hafi hvílt lán að fjárhæð kr. 17.600.000, á öðrum veðrétti erlent lán að fjárhæð kr. 27.200.000 og á þriðja veðrétti lán að fjárhæð kr. 3.600.000. Lán nr. Y hafi komið til með að hvíla á fjórða veðrétti. Eign sonar sóknaraðila hafi því verið veðsett að upphæð kr. 48.400.000 þegar sonur sóknaraðila hafi tekið lán nr. Y. Eftir lántökuna hafi fasteignin verið veðsett fyrir kr. 74.600.000 og því yfirveðsett sem numið hafi kr. 40.600.000. Samt sem áður hafi sóknaraðili óskað eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili sé starfsmaður bankans. Sóknaraðili hafi unnið hjá varnaraðila sl. 33 ár og hafi því mikla og víðtæka þekkingu af rekstri bankans. Sóknaraðili hafi hafið störf hjá varnaraðila á Selfossi árið 1983. Þar hafi hún starfað með stuttu hléi til 1999. Sóknaraðili hafi upphaflega komið að útgáfu skuldabréfa en einnig leyst af þjónustufulltrúa, þekkt til greiðsludreifingar o.fl. Sóknaraðili hafi flust til Reykjavíkur í mars 1999 og þá hafið störf hjá viðskiptastofu bankans. Starfslýsing hennar frá 1999 á viðskiptastofu hafi m.a. tekið til rafrænnar skráningar verðbréfa, uppfærslu í Vog, að útbúa kaup- og sölunótur í Vog, færslu verðbréfa í innheimtu, millifærslna, eftirfylgni með gjalddögum víxla í innheimtu, stofnun veltureikninga, eftirfylgni með útdrætti húsbréfa o.fl. Sóknaraðili starfi í dag í viðskiptaumsjón við frágang viðskipta. Samkvæmt starfslýsingu sóknaraðila feli starf hennar m.a. í sér daglega afgreiðslu og uppgjör viðskipta bankans í Kauphöll Íslands, eftirlit með að öll kauphallarviðskipti séu tilkynnt, daglega afgreiðslu og uppgjör viðskipta í Vog, uppgjör verðbréfa og fjárfestingasjóða varnaraðila í dagslok, skráningu daglegs gengis verðbréfa- og fjárfestingasjóða varnaraðila og flutning yfir í Static, uppgjör þingviðskipta - órafræn bréf, uppgjör viðskipta erlendra aðila, umsjón erlendra tékka, afgreiðslu viðskipta úr einkabanka og eftirlit með að sami starfsmaður slái ekki inn viðskipti og afgreiði þau, millifærslur fyrir einkabankaþjónustu,

afgreiðslu fyrirspurna frá útibúum og miðlurum, aðstoð starfsmanna í vörslu og viðskiptaumsjón eftir þörfum og önnur verkefni sem eðlilegt teljist að tilheyri starfinu og/eða samkomulag sé um. Ljóst sé að sóknaraðili sé vel kunnug starfsemi bankans og hafi komið að hinum ýmsu þáttum hans. Sú staðreynd að sóknaraðili hafi svo langa og víðtæka reynslu af störfum innan bankans leiði til þess að bankinn beri ekki sömu skyldur til að upplýsa sóknaraðila. Sóknaraðili hafi hlotið að gera sér grein fyrir því að veðskuldabréf það sem hún ábyrgðist stæði í veðröð á eftir hárrí skuld eins og fram hafi komið á skuldabréfinu sem sóknaraðili hafi undirritað. Hafi því ekki verið ólíklegt að á persónulega ábyrgð A og sóknaraðila reyndi. Óhætt sé að fullyrða að sóknaraðili sé meðvituð um hvaða tilgangi framkvæmd greiðslumats þjóni fyrir þann aðila sem gangist í sjálfskuldarábyrgð fyrir lántaka. Því hafi sóknaraðila verið í lófa lagið að óska eftir greiðslumati væri hún í vafa um hver fjárhagsleg staða sonar hennar væri og ef niðurstaða greiðslumats hefði skipt máli fyrir ákvörðun hennar um veitingu sjálfskuldarábyrgðar. Sóknaraðili hafi því þekkingu á starfsemi og þjónustu banka umfram aðra sem starfsmaður varnaraðila og í krafti 33 ára starfsreynslu hjá bankanum. Þar af leiðandi sé ekki um slíkan aðstöðumun að ræða að áhrif ætti að hafa í máli þessu.

Varnaraðili bendir á að hann hafi boðið sóknaraðila að gera samkomulag við bankann um uppgjör á ábyrgðarskuldbindingum. Þar sem sóknaraðili hafi ekki fallið frá kvörtun sinni til úrskurðarnefndarinnar hafi ekki orðið af uppgjörinu. Varnaraðili hafi eins og gögn málsins beri með sér gengið lengra en honum hafi verið skylt við að koma til móts við óskir sonar sóknaraðila og hana sjálfa, bæði með fyrrnefndum skilmálabreytingum og tilraunum til að ná samkomulagi um endurskipulagningu skulda sonar hennar.

Með vísan til þess sem að framan er rakið telur varnaraðili að hann hafi í öllum meginatriðum farið að ákvæðum samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga og að meintir annmarkar sem nefndir séu í kvörtuninni eigi ekki að leiða til ógildingar framangreindrar sjálfskuldarábyrgðar. Vísar varnaraðili máli sínu til stuðnings til niðurstöðu héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-760/2012.

Framangreindu til viðbótar telur varnaraðili kröfu sóknaraðila fallna niður vegna tómlætis. Sóknaraðili hafi ritað undir ábyrgðarskuldbindinguna 4. desember 2007 og hafi fyrst verið gerðar athugasemdir við ábyrgðina í október 2012 eða tæpum fimm árum eftir að sóknaraðili hafi gengist í umrædda ábyrgð. Vísað sé til dóms héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 þessu til stuðnings.

Vísar varnaraðili til þess að sönnunarbyrði um að skuldbinding sóknaraðila sé fallin úr gildi eða ógild hvíli á sóknaraðila. Hún hafi ekki sýnt fram á að ósanngjarnt sé af hálfu varnaraðila að bera fyrir sig ábyrgð hans samkvæmt skuldabréfinu, né að önnur skilyrði 36. gr. laga nr. 7/1936 séu uppfyllt. Þegar sóknaraðili hafi undirritað umrætt skuldabréf hafi falist í því loforð sem skuldbindi hana að lögum til að tryggja efndir samkvæmt skuldabréfinu. Að því virtu og þegar framangreind atriði séu metin heildstætt verði ekki talið að sóknaraðili hafi sýnt fram á að fyrir hendi séu forsendur til að víkja til hliðar ábyrgðarskuldbindingu hennar á grundvelli 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga.

Með vísan til alls framangreinds telur varnaraðili að sjálfskuldarábyrgð sú sem sóknaraðili hafi gengist í til tryggingar áður greindu skuldabréfi sé gild og beri því að hafna kröfu sóknaraðila.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á veðskuldabréfi nr. Y, útgefnu af A til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001, er undirritað af Samtökum banka og verðbréfafyrirtækja f.h. aðildarfélaga sinna. FF var eitt þessara aðildarfélaga. Verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði engu að síður veitt, skal hann staðfesta það skriflega.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A, við útgáfu skuldabréfs nr. Y. Af gögnum málsins verður ráðið að lánsúmsókn sem varnaraðili fyllti út 3. desember 2007, þar sem hakað var við að sóknaraðili óskaði ekki eftir mati á greiðslugetu, var fyllt út án atbeina sóknaraðila, enda skrifaði hún ekki undir það skjal. Við undirritun skuldabréfs nr. Y hafði því áður verið óskað eftir undanþágu frá mati á greiðslugetu greiðanda fyrir sóknaraðila, án hennar atbeina, og það mátti varnaraðila vera ljóst.

Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga var varnaraðili skylt að meta greiðslugetu A. Var framkvæmd ábyrgðarveitingarinnar í ljósi framangreinds í brýnni andstöðu við 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Verður varnaraðili að bera hallann af því að greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A, eftir að hafa kynnt sér matið.

Ekki hefur það áhrif á skyldu varnaraðila til að meta greiðslugetu lántaka, sbr. 3. gr. samkomulagsins, að fasteign A að C, sem veðsett var til tryggingar skuldabréfi nr. Y hafi verið yfirveðsett.

Ekki verður fallist á með varnaraðila að fjölskyldutengsl sóknaraðila og A, útgefanda skuldabréfsins, geri það að verkum að sóknaraðili þekki til fjárhagsstöðu A eða að þau hafi slík áhrif að skyldur varnaraðila skv. samkomulaginu til að framkvæma greiðslumat eða á sanngirnismat á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936 um sanningsgerð, umboð og ógilda löggæringa að það ráði úrslitum.

Ekki verður fallist á vísan varnaraðila til þess að sóknaraðili hafi haft miklar upplýsingar um stöðu fjárhags skuldara þar sem hún hafi ítrekað gengist í sjálfskuldarábyrgð fyrir skuldum A, vottað skuldabréf hans og verið send tilkynning um vanskil sem dagsett var 3. desember 2007. Ekki liggur fyrir að greiðslumat hafi verið framkvæmt í nokkurt þeirra skipta sem sóknaraðili gekkst í ábyrgð fyrir A. Hafði sóknaraðili því ekki á þeim grundvelli vitneskju um fjárhagslega stöðu A. Varnaraðila hefur ekki tekist að sanna gegn mótmælum sóknaraðila að tilkynning um vanskil, dags. 3. desember 2007, hafi verið komin til vitundar sóknaraðila fyrir undirritun skuldabréfs nr. Y, enda dagsett einum degi fyrir undirritun skuldabréfsins.

Varnaraðili hefur því ekki sýnt fram á að sóknaraðili hafi þekkt fjármál A til hlítar þannig að hún gæti metið með raunhæfum hætti möguleika hans til að standa í skilum með það lán sem varnaraðili var að veita honum. Verður því ekki á því byggt.

Verður með sömu rökum og að framan greinir að hafna því að áhrif geti haft á mat samkvæmt 36. gr. laga nr. 7/1936 í máli þessu að sóknaraðili hafi verið starfsmaður varnaraðila síðastliðin 33 ár. Við það er því að bæta að eins og fyrr greinir hafði varnaraðili skuldbundið sig til að lána ekki út peninga til einstaklinga gegn veðsetningum og ábyrgðum 3. manns nema að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Þessum meginreglum var ætlað að tryggja að ekki væri farið offari gegn neytendum í því að velta ábyrgðum af lánveitingum af fjármálafyrirtækjum á ábyrgðarmenn. FF kaus að virða þessar skuldbindingar sínar að vettugi, við útgáfu umrædds skuldabréfs. Við matið á því hvort telja megi sanngjarnt að byggja á sjálfskuldarábyrgðinni við þessar aðstæður, virðist einsýnt að vanhöld lánveitandans á því að standa við þessar skuldbindingar vegi þyngra en það að sóknaraðili sé bankastarfsmaður, enda liggur ekkert fyrir um hvort lántaki hefði yfir höfuð staðist greiðslumat, hefði FF hirt um að framkvæma það. Bakgrunnur sóknaraðila breytti engu um að þannig skerti FF mjög möguleika hennar á að gera sér grein fyrir áhættunni sem hún var að takast á hendur með því að gangast í ábyrgð fyrir A, sbr. úrskurð úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 182/2012.

Ekki verður séð að málsatvik séu hér sambærileg máli Hæstaréttar nr. 116/2010 þar sem sérstök yfirlýsing ábyrgðarmanns lá fyrir um að hann hefði gengist í ábyrgðina þótt skuldari hefði ekki staðist greiðslumat. Hið sama gildir um málsatvik í dómi héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. 4871/2011 þar sem greiðslumat hafði verið framkvæmt. Þá vísar varnaraðili til dóms Héraðsdóms Reykjavíkur nr. E-760/2012, en í því máli réðist niðurstaðan m.a. af sérstakri heimild hjóna og sambúðarfólks, samkvæmt umræddu samkomulagi um ábyrgðir, til að frábiðja sér greiðslumat vegna ábyrgða hvort fyrir annað. Er því ekki um sambærileg málsatvik að ræða og í máli þessu.

Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðila varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna henni greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti áður en hún tókst á hendur sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi nr. Y og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu hennar. Þá virðast lýsingar sóknaraðila á þeim farvegi sem málið hefur verið í undanfarin ár ýta undir það sjónarmið að henni verði ekki metið til tjóns að hafa ekki látið reyna á gildi ábyrgðarinnar fyrr en nú. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að ábyrgðaryfirlýsing hennar verði látin standa.

Í ljósi alls framangreinds verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. Y, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um sanningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi nr. Y, útgefnu af A til FF, er ógild.

Reykjavík, 18. apríl 2013.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson
Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson
Oddur Ólason